

<https://doi.org/10.32820/2074-8922-2018-61-121-128>
УДК 37.091.12:331.101.3

ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

©Павлова О.Г

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Інформація про автора:

Павлова Олена Геннадіївна: ORCID: 0000-0002-4014-7440; elen.pavlova@gmail.com, викладач кафедри «Педагогіки, психології та менеджменту», Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради; пров. Руставелі, 7, м. Харків, 61000, Україна.

У статті професійну мотивацію проаналізовано як педагогічну проблему. Також розкривається сутність понять «потреба», «мотивація», «професійна мотивація»; наводяться варіанти класифікації мотивів, яка залежить від пояснення сутності мотиву та розглядається структура мотивації, її категорії.

Проаналізовано актуальні психолого-педагогічні дослідження, які надали змогу зробити висновки щодо пояснення сутності мотиву, вивчення понятійно-термінологічного апарату, визначення структурних компонентів мотивації та її формування, вивчення професійної мотивації та її динаміки у відповідності з етапами професійної підготовки, а особливо специфіки професійної мотивації та її формування у студентів педагогічних закладів вищої освіти. Також проведено аналіз професійної мотивації в аспекті інтересів, відповідно до певної діяльності та як частину структури професійної спрямованості особистості.

Визначено взаємозв'язки професійних і пізнавальних інтересів студентів та їх трансформацію. Представлено висновки стосовно огляду наукових досліджень щодо динаміки професійної мотивації особистості відповідно різним етапам професійної підготовки.

Ключові слова: мотив, мотивація, професійна мотивація, педагог, професійна підготовка.

Павлова Е. Г. «Профессиональная мотивация как педагогическая проблема».

В статье профессиональную мотивацию проанализированы как педагогическую проблему. Также раскрывается сущность понятий «потребность», «мотивация», «профессиональная мотивация»; приводятся варианты классификации мотивов, которая зависит от объяснения сущности мотива и рассматривается структура мотивации, ее категории.

Проанализированы актуальные психолого-педагогические исследования, которые предоставили возможность сделать выводы относительно объяснения сущности мотива, изучение понятийно-терминологического аппарата, определения структурных компонентов мотивации и ее формирование, изучение профессиональной мотивации и ее динамики в соответствии с этапами профессиональной подготовки, особенно спецификой профессиональной мотивации и ее формирования у студентов педагогических высших учебных заведений. Также проведен анализ профессиональной мотивации в аспекте интересов, согласно определенной деятельности и как часть структуры профессиональной направленности личности.

Определены взаимосвязи профессиональных и познавательных интересов студентов и их трансформацию. Представлены выводы относительно обзора научных исследований по динамике профессиональной мотивации личности в соответствии различным этапам профессиональной подготовки.

Ключевые слова: мотив, мотивация, профессиональная мотивация, педагог, профессиональная подготовка.

O. Pavlova "Professional motivation as a pedagogical issue".

The article considers professional motivation as a topical pedagogical issue; reveals the essence of the concepts "need", "motivation", and "professional motivation"; suggests approaches to classifying motives, which depends on the definition of the essence of the motive; considers the structure and categories of motivation.

The analysis of topical psychological and pedagogical research works made it possible to draw conclusions about the explanation of the essence of the motive, the examination of the conceptual and terminological apparatus, the definition of the structural components of motivation and its formation, the

examination of professional motivation and its dynamics in accordance with the stages of professional training, and especially the specifics of professional motivation and its promotion among students of pedagogical higher educational institutions. The author has also conducted an analysis of professional motivation in the aspect of interests, regarding certain activities and as part of the structure of professional orientation of the individual.

The paper defines the relations between professional and cognitive interests of students and their transformation, and presents conclusions concerning the review of research works on the dynamics of professional motivation of the individual according to different stages of professional training.

Keywords: motive, motivation, professional motivation, teacher, professional training.

Актуальність дослідження і постановка проблеми. Вивчення феномену мотивації досить давно стало одним із найважливіших проблем як педагогічної, так і психологічної наук. Велика кількість досліджень зазначеного питання та досить вагомі їх результати все ж залишають багато не вирішених проблем: зміна, мінливість, рівень сформованості, стійкості та велика кількість мотивів є перешкодою до створення універсальної мотиваційної структури чи способів керування мотивами особистості.

Важливо зауважити, що велика кількість наукових досліджень відповідно до зазначеної проблеми супроводжується різноманітним поглядів стосовно природи і сутності мотивації. Х.Хекхаузен зазначив, що навряд чи можна знайти іншу таку ж неозору частину психологічних досліджень, до якої можна було б підійти з настільки різних сторін, як до мотивації. У зв'язку з цим, проблема мотивації і мотивів поведінки і діяльності сьогодні – одна з актуальних у науці. Складність явища, до яких відносяться мотивація і мотиви, незавершеність їх осмислення сприяє появі наукового інтересу до них [2, с. 3].

Гостроти проблема саме професійної мотивації, в першу чергу, набула у відповідь процесам освітньої модернізації та соціально-економічним трансформаціям, які відбуваються в сучасному суспільстві. Саме зазначені факти ініціюють сучасного педагога до постійного професійного розвитку, зростання, вдосконалення, що є запорукою його конкурентоспроможності в непростих умовах сучасного ринку праці. Професійну мотивацію особистості майбутнього фахівця під час професійної підготовки можна назвати полінауковою проблемою, через те що її вирішення перебуває на перетині декількох наук: філософії, педагогіки, психології та теорії й методиці професійної освіти.

Професійна мотивація студентів має особливо важливе значення, бо стійкі суспільно значущі мотиви зазвичай багато в чому зумовлюють сумлінне ставлення до

навчання в закладах вищої освіти, а після завершення навчання – сумлінне виконання професійних обов'язків.

Аналіз досліджень та публікацій. Завдячуючи вченим ХХ століття та, доповненням дослідників сучасності сьогодні ми маємо фундаментальну базу, в якій можемо знайти рішення проблеми формування мотивації діяльності зокрема й професійної. Досить вагому роль відіграють роботи, в яких розглядаються загальні питання мотивації, розробка понятійно-термінологічного апарату, визначення структурних компонентів мотивації та її формування (Л. Божович, В. Леонтьєв, О. Леонтьєв, А. Маркова, В. Мясіщев, С. Рубінштейн та ін.); вивчення професійної мотивації та її динаміки у відповідності з етапами професійної підготовки (О. Бірюк, А. Вербицкий, О. Гребенюк, Т. Гребенюк, Н. Кузміна, А. Ступникова та ін.); специфіка професійної мотивації та її формування у студентів педагогічних закладів вищої освіти (В. Володько, Є. Рогов, В. Сластьонін та ін.).

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стану розробленості проблеми професійної мотивації майбутніх педагогів, визначення основних проблем її формування та окреслення можливих шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Мотивація є стартовим майданчиком будь-якої діяльності, і тому посідає провідне місце в її структурі. У той же час мотивація – це складне, багаторівневе утворення, формування та розвиток якого залежить від сформованості потреб, мотивів, інтересів, цілей та інших її компонентів.

У межах нашого дослідження було проведено огляд та аналіз сучасного стану розробленості проблеми професійної мотивації майбутніх педагогів. У зв'язку з цим звернемося до наукових поглядів, що визначають теоретичні основи поняття «потреба», «мотив», «мотивація», «професійна мотивація» і які дозволяють зробити висновок, що активність особистості визначається

системою стійко домінуючих потреб, мотивів, інтересів, орієнтацій і т.п.

Науковому вивченню причин активності людини, її детермінації поклали початок ще великі мислителі давнини: Арістотель, Геракліт, Демокріт, Лукрецій, Платон, Сократ – згадували про «потреби» як учителів життя. Демокріт, наприклад, розглядав потребу як основну рушійну силу, яка не тільки спонукала до дії емоційні переживання, але зробила розум людини витонченим, дозволила придбати мову, мовлення і звичку до праці [5, с. 9].

Потреба – це прояв необхідності в чомусь певному для забезпечення нормального існування та розвитку [5, с. 21]. Дослідники не висловлюють однак стійкості стосовно ролі «потреби» у відношенні мотиву. Дехто з них зазначає, що потреба є частиною мотиву (Н. Бакшаєва, В. Іванніков, А. Колот, О. Сердюк, О. Сініцина та ін.), але більшість стверджує, що потреба і є мотив (Л. Божович, О. Ковалев, К. Платонов, С. Рубинштейн та ін.).

Однак О. Леонт'єв вважає, що сама по собі потреба не може бути мотивом поведінки з тієї причини, що як стан вона здатна породити лише ненаправлену активність організму. Спрямованість і організованість, тобто доцільність і розумність поведінки, може забезпечити тільки конкретний мотив – предмет цієї потреби [8, с. 93]. За визначенням О. Леонт'єва, мотив – це предмет, який виступає як засіб задоволення потреби [8, с. 96].

Якщо звернутися до етимології слова, то мотив (від лат. *moveo* – спонукати, приводити в дію) – одне з понять, яке описує сферу спонукань суб'єкта до діяльності разом із потребами, інтересами, установками, емоціями, інстинктами [10, с. 241].

Мотив найчастіше визначають, виходячи з двох позицій: діяльності (Н. Бордовська, В. Вилюнас, О. Власова, А. Реан, Н. Іванова, Д. Леонт'єва ін.) або поведінки (О. Белкін, О. Павлюк, О. Радугіна тощо) особистості. Деякі психологи (В. Лозниця, Є. Мінков, К. Платонов та ін.) вважають, що як мотиви, поряд із психічними станами, можуть виступати і властивості особистості. У М. Магоме-Ельмінова, мотив – це тільки один із видів спонукань, поряд з потребами, диспозиціями, інтересами і т.д. [9].

Мотив також розглядають як предмет спонукання та направлення діяльності (Л. Божович, К. Левин, Д. Леонт'єв та ін.) чи причину (В. Іванніков, Є. Іллін,

С. Рубинштейн, Х. Хекхаузен та ін.), що є основою цієї діяльності та пояснює її. Уважаймо, що в якості мотивів можуть виступати ідеали, інтереси особистості, переконання, соціальні установки, цінності, але при цьому вважаємо, що за всіма цими причинами все одно стоять потреби особистості в усьому їх різноманітті (від біологічних до вищих соціальних).

Що стосується класифікації мотивів, то поміж ученими досі точаться суперечки з цього приводу, через те що визначення видів мотивів і їх класифікація в більшості дослідників залежать від того, як саме вони пояснюють сутність мотиву. Отже, мотиви класифікують таким чином:

- з погляду специфіки мотиваційних утворень (М. Магоме-Емінов);

- відповідно до номінальності та дієвості мотивів (О. Леонт'єв);

- відповідно до структури мотивів (Н. Бадмаєва);

- у залежності від характеристик мотивів: за кількісною та якісною характеристикою (Н. Бордовська, А. Реан);

- у співвідношенні ситуативних факторів, які є доволі динамічними, мінливими, що створює значні можливості впливу на них і на активність у цілому виділяються види мотивів, які мають найбільш практичне значення (С. Занюк);

- відповідно до зв'язку мотиву з настановами особистості, її моральністю, спрямованістю (Л. Божович);

- засновані на потребах особистості та відносно до них можуть бути найрізноманітнішими (Є. Іллін);

- відповідно до принципу, що базується на виділенні та класифікації різних видів потреб (біологічних і соціальних) (М. Мельник).

Сучасною наукою термін «мотивація» пояснюється подвійно, причиною чого є відповідні міркування, перше з яких полягає в тому, що кожна конкретна наука залежно від предмета, який вона вивчає, аналізує та використовує різні мотиваційні аспекти, другим – остаточно невизначеність основних елементів мотиваційної системи. Відповідно до зазначених суджень, мотивація пояснюється як система факторів, що відповідають та визначають поведінкові особливості людини або окремих фактор стимулювання та підтримки поведінкової активності особистості. Зазначимо, що

визначення мотивації як системи факторів прийняте більшістю дослідників психолого-педагогічної науки, а, на нашу думку, є більш раціональним.

Сутність мотивації багато хто з педагогів пояснює, виходячи з позиції системно-цілісного підходу: мотивація представлена як складноорганізована система в більш складній метасистемі особистості [12]. Цілісними властивостями мотивації визначають ціннісно-смысловий зміст, предметна спрямованість діяльності та динамічні властивості. До того ж, сутність поняття «мотивація», як складної системи, розкривається за допомогою компонентного, структурного та функціонального аналізу.

Хочемо зауважити, що в усіх випадках мотивацію сприймають як вторинне у відношенні до мотиву утворення чи явище.

Вивчення мотивації передбачає обов'язкове розуміння складності мотиваційної системи своєю певною структурою. При цьому структуру розуміють як відносно стійке об'єднання елементів, їх співвідношення й цілісності об'єкта; як

інваріант системи. Необхідно також прийняти до уваги положення дослідників щодо структури мотиваційної сфери, яка перебуває в постійному розвитку, змінюється протягом життя. У роботах В. Асеева, В. Бодрова, Л. Божовича, А. Джумагулової, Б.Додонова, О. Ларіної, Дж. Аткинсона, А. Маслоу та багатьох інших аналізується поєднання різноманітних складових компонентів мотивації.

Беручи до уваги визначення поняття «мотивація», структуру мотивації розглядаємо як складне структурне утворення, яке включає потреби, мотиви, діяльність, мету та результат (В. Асеев, Б.Додонов, К. Карпова, Б.Ломов, J. Atkinson, А. Maslow та ін.) (Рис. 1). Мотиваційна структура особистості ґрунтується на потребах. Рушійною силою, джерелом активності, зокрема трудової, є постійна неузгодженість між мінливими потребами і реальними умовами для їх задоволення. За умови наявності потреби присутня активність особистості, якщо ж потреба відсутня – відсутня активність.

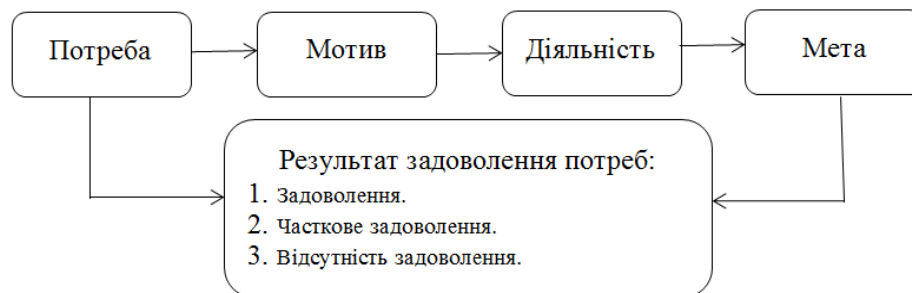

Рис.1. Структура мотивації

Таким чином, за результатами аналізу психолого-педагогічної літератури, який було проведено в контексті обраної проблеми, можемо зробити висновок, що сьогодні наявний неабиякий обсяг наукових даних щодо сутності поняття «мотивація», як однієї з пріоритетних галузей досліджень у дидактиці і педагогічній психології, який уможливив визначення понять «мотивація» і «мотив». Отже, мотив нами розглядається як внутрішній стан особистості, що спонукає її дії в даний момент, при цьому в якості мотивів можуть виступати інтереси, наміри, потреби і т.д. Мотивація, виходячи з контексту сучасних досліджень, розглядається нами як усвідомлена система взаємопов'язаних внутрішніх спонукань особистості, яка формується на певному етапі життя людини, актуалізує і спрямовує її діяльність.

Поняття діяльності нерозривно пов'язано з поняттям мотиву. Відповідно до закону Йеркса-Додсона, ефективність діяльності залежить від сили мотивації. Точніше, слабкої мотивації не достатньо для досягнення успіху, чим сильніше спонукання до дії, тим вище результат діяльності. Але безпосередній зв'язок зберігається лише до певного предмета. Якщо вже досягнуто певних результатів, а сила мотивації продовжує збільшуватися, то ефективність діяльності зменшується [15, с. 53].

Професійна мотивація в психолого-педагогічній літературі трактується по-різному:

- відповідно до теорії ієрархії мотивів (А. Maslow), як сукупність потреб, інтересів, які спонукають людину до професійної діяльності, до професійної самореалізації та професійного вдосконалення (О. Пінська);

- відповідно розвитку особистості фахівця, як внутрішні рушійні чинники розвитку професіоналізму й особистості, бо тільки на основі її високого рівня сформованості можливий ефективний розвиток освіченості та культури особистості (М. Барковська);

- відповідно до орієнтацій студента, як фактори, які впливають на ефективність навчальної діяльності студентів, оптимізацію її окремих компонентів, на успішність адаптації до пізнавальної або іншої діяльності в процесі професійної підготовки (Н. Бакшаєва, А. Вербицький);

- відповідно до теорії діяльності, як внутрішні рушійні фактори розвитку професіоналізму та особистості (В. Ольшанський).

Відповідно до контексту сучасних досліджень, професійна мотивація розуміється нами як система усвідомлених взаємопов'язаних внутрішніх спонукань особистості до навчально-практичної та професійної діяльності в закладах вищої освіти та поза його межами, що забезпечує зростання активності особистості студента щодо оволодіння професією.

Досліджуючи професійну мотивацію, необхідно зупинитися на сучасному науковому доробку, який містить важливі для нашого аналізу особливості формування професійної мотивації майбутніх педагогів під час навчання в закладі вищої освіти. У процесі навчання проявляються різні види мотивів, які різняться у стійкості та впливу на формування професійної мотивації. Дослідники цієї проблеми відмічають, що вивчення зазначених закономірностей потребує значного теоретичного та практичного обґрунтування [1, с. 146]. Виникає актуальність більш докладного і диференційованого вивчення проблеми формування професійної мотивації.

Навчання студента в педагогічному закладі вищої освіти – це важливий етап професійного становлення особистості, під час якого найбільшої актуальності набуває професійна мотивація, яка слугує спонукаючим, спрямовуючим фактором щодо діяльності суб'єкта відносно освоєння професії. Зазначений напрям проблеми мотиваційної сутності знайшов відображення в дослідженнях Н.Бакшаєвої, А. Вербицького, О. Гребенюка, Т. Гребенюк, Н. Кузміної, Н. Сергєєвого, О.Суховірського та ін., які направлені на виявлення ієрархії професійних мотивів, взаємовплив окремих мотиваційних компонентів, аналіз психолого-педагогічних

умов їх формування, а також діагностика складових професійної мотивації.

Вивчення професійної мотивації також розглядається в аспекті інтересів (В. Ілічова, Л.Кацова, Б. Косо, В. Серебрякова, Г. Щукина). Дослідники особливо акцентують увагу на питаннях щодо взаємозв'язків професійних і пізнавальних інтересів студентів, але ними також відзначається, що вираження початкового рівня професійно-пізнавального інтересу не є однаковим, що пояснюється індивідуальними особливостями особистості. Підтримуючи думку Г. Щукіної, вважаємо інтерес початковою формою суб'єктних проявів і запорукою професійно-особистісного самовизначення в майбутньому [16].

Також хочемо відмітити, що досить часто в психолого-педагогічних дослідженнях професійна мотивація зазначається як частина структури професійної спрямованості особистості. Мотиваційні тенденції при цьому, розглядаються центральним її компонентом.

Грунтуючись на сучасних уявленнях стосовно категорій мотивації, дослідники (Н. Бордовська, Д. Леонтьєв, А. Реан, С. Розум та ін.) вважають, що мотивацію як просту сукупність мотивів необхідно відрізнити від мотиваційної сфери особистості людини (часто зустрічається в психолого-педагогічних роботах), яка теж є певною сукупністю мотивів. На відміну від спрямованості особистості, яка залежить від домінуючих потреб, мотиваційна сфера особистості – це сукупність мотивів, яка включає утворення, локалізовані на різних рівнях особистісної організації [10, с. 242]. Мотиваційні явища, неодноразово повторюючись, із часом стають рисами особистості людини. До таких рис передусім можна віднести мотив досягнення успіхів і мотив уникнення невдачі, а також локус-контроль, самооцінку, рівень домагань, мотив влади, альтруїзм, агресивність.

Психолого-педагогічні дослідження з обраної проблеми містять досить багато робіт, які свідчать, що навчально-пізнавальні мотиви – це корінь формування професійних, їх можна визначити, як первісну їх форму (Н. Бакшаєва, А. Вербицький, В. Клочкота ін.). Виразність пізнавальних мотивів на початкових етапах навчання студентів сприяє формуванню позитивного ставлення до професії. Професійні мотиви виконують функцію смислотворення, трансформують зміст навчальної діяльності, який із самого початку визначається власне пізнавальними мотивами,

які в свою чергу передують появі професійних мотивів [7].

А. Поляков зазначає, що професійне зростання студентів педагогічних університетів характеризується «сукупністю їхніх стійких мотивів і спонукань, що визначають зміст і спрямованість динамічного, неперервного і гуманістично спрямованого процесу зростання внутрішньої потреби в особистісному перетворенні, здатність до актуалізації внутрішнього потенціалу й усвідомленого вибору індивідуальної професійно-особистісної стратегії й освітнього маршруту впродовж життя, результатом чого є високий рівень сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця» [11, с. 7].

Досліджуючи формування професійної мотивації майбутнього педагога, А. Ступникова стверджує, що ефективність процесу формування професійної мотивації до педагогічної діяльності забезпечує планомірний перехід від педагогічних принципів навчання до андрагогічних. Їх використання можливе в залежності від рівня розвитку професійної мотивації, наявності особистого досвіду, досвіду самовизначення та готовності прояву суб'єктивної позиції в процесі навчання [13, с. 9].

Особливий погляд на формування професійної мотивації в процесі професійної підготовки має Є. Клімов, на думку якого під час навчання у студентів формується мотивація, яка відповідає процесу професійної підготовки, а не процесу професійної діяльності. Мотивація, адекватна процесу професійної діяльності, набуває постійного характеру під час профнавчання, бо об'єктивно профпідготовка підпорядкована майбутній професійній діяльності і мотивація професійного навчання підпорядкована ієрархії мотивів та мотивації професійної діяльності [6].

Формування у студентів мотивації до майбутньої професійної діяльності є невід'ємним компонентом фахової підготовки. Аналіз різних поглядів на сутність проблеми дозволив зробити висновок, що мотивація до професійної діяльності полягає в інтеграції спонукань, пов'язаних із навчальною та професійною діяльністю, основою якої є взаємна трансформація пізнавальних і професійних мотивів. Так, усвідомлення студентами в процесі навчання необхідності знань для успішного оволодіння професією, для орієнтації в різних ситуаціях професійної діяльності викликає в них потребу в

оволодінні професійними вміннями та навичками. А включення в структуру професійної мотивації до педагогічної діяльності вчителя початкових класів групи особистих мотивів дозволить спонукати студента до саморозвитку та самовдосконалення, що впливають на формування особистості та розкриття його творчого потенціалу, до вироблення в майбутніх фахівців прагнення до постійного вдосконалення професійних знань, безперервного професійного розвитку [14, с. 28]. У процесі професійного навчання мотиви використовуються як інструмент впливу на особистість. У процесі освоєння професії, в ході навчання і практичної діяльності, відбуваються розвиток і трансформація мотиваційної структури суб'єкта діяльності. Цей розвиток йде в двох напрямках: по-перше, загальні мотиви особистості трансформуються в практичні; по-друге, зі зміною рівня професіоналізму змінюється і система професійних мотивів.

Результат аналізу психолого-педагогічної літератури з досліджуваного питання дозволив нам констатувати достатню кількість наукових праць, які було присвячено проблемі формування професійної мотивації майбутніх педагогів на різних етапах їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти. Серед дослідників цього питання існують думки та переконливі факти, які підтверджують, що початковий етап навчання студента є найбільш вдалим для активації процесу формування професійної мотивації. Також мають місце науково обґрунтовані думки, що саме друга половина професійної підготовки студентів, точніше останні два курси навчання, найбільш вдачі для цілеспрямованого впливу з метою формування професійної мотивації. Проте більшість компетентних із цього питання педагогів та психологів переконані, що формування професійної мотивації має відбуватися протягом усього періоду професійного навчання особистості майбутнього фахівця.

Ґрунтуючись на результатах наукових робіт [3; 4; 13 та ін.], дослідження динаміки професійної мотивації особистості відповідно різним етапам професійної підготовки, можна дійти таких висновків:

1) професійна мотивація педагогічної діяльності – це багаторівневе, структурне утворення;

2) професійна мотивація змінюється в процесі професійної підготовки перш за все у відповідності до мотиваційної ієрархії;

3) змінюються кількість показників, показники сили та стійкості мотивів, професійна мотивація набуває характеристик конкретної майбутньої професійної діяльності;

4) більш за все змін зазнає професійно-діяльнісний рівень мотивації;

5) найбільш стійкими виявляються соціальні мотиви;

6) спостерігається взаємозв'язок між силою утилітарних мотивів і успіхами особистості (під час навчання чи безпосередньої професійної діяльності), а також трансформація науково-пізнавальних мотивів у професійні;

б) успіх будь-якої діяльності домірний силі та стійкості мотивів, залежить від їх кількості, структури та ієрархії.

Важливою проблемою професійної освіти вважаємо забезпечення переходу від навчальної діяльності майбутніх фахівців до застосування засвоєних ними спеціально-професійних видів діяльності. Насамперед актуальним є переведення пізнавальних мотивів студентів у розряд професійних, що в свою чергу створює умови повноцінного, адекватного, усвідомленого становлення майбутнього педагога. Отже, можемо зробити висновок, що процес навчання в закладі вищої освіти передбачає зміни мотиваційної складової професійної підготовки студентів у залежності від курсу навчання.

Список використаних джерел:

1. Асадулин Р. М. Профессиональная педагогическая подготовка в переломные периоды развития общества / Р. М. Асадулин, Э. Ш. Хамитов, В. С. Хозиев. – Уфа : Китап, 2001. – 264 с.
2. Бакшаева Н. А. Развитие познавательной и профессиональной мотивации студентов педагогического вуза в контекстном обучении: автореф. дис. ... канд. псих. наук : спец. 19.00.07 – Педагогическая психология / Н. А. Бакшаева. – М., 1997. – 24 с.
3. Бондаревская Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания : учеб. пособие для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений, слушателей ИПК и ФПК / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – Ростов н/Д. : Учитель, 1999. – 560 с.
4. Бухтеева Е. Е. Педагогические условия формирования мотивации к профессиональной деятельности [Электронный ресурс] / Е. Е. Бухтеева, О. И. Кравец // Среднее профессиональное образование. – 2013. – № 2. – Дата звернення 15.10.2018р. Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskie-usloviya-formirovaniya-motivatsii-k-professionalnoy-deyatelnosti>.

Виходячи з викладеного вище, можна зробити висновки, що одночасне формування теоретичних і практичних передумов допомагають у вирішенні питання стосовно формування професійної мотивації студентів педагогічних закладів вищої освіти. Огляд сучасної психолого-педагогічної наукової літератури дає підстави стверджувати, що наукові концепції та технології, які існують в рамках проблеми формування професійної мотивації студентів, не мають достатньої розробленості стосовно майбутніх педагогічних працівників. У цьому питанні обов'язковим є врахування специфіки педагогічної діяльності, у відповідності до чого планується процес професійної підготовки та формування професійної мотивації. Зокрема важливо пам'ятати про значення ціннісних орієнтацій майбутнього педагога, без вивчення, осмислення та прийняття яких процес професійної підготовки студента педагогічного закладу вищої освіти не можливий.

Перспективи подальших досліджень.

До перспективних напрямів досліджень проблематики професійної мотивації ми відносимо необхідність теоретичної розробки і обґрунтування педагогічних умов, моделі та методики формування професійної мотивації.

5. Іллін Є. П. Мотивация і мотиви / Є. П. Іллін; переклад з рос. мови. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. – 512 с.
6. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е. А. Климов. – 2-е изд., испр. – М. : Академия, 2005. – 304 с.
7. Клочко В. І. Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей : монографія / В. І. Клочко, А. А. Коломієць. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 188 с.
8. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Смысл, 2005. – 352 с.
9. Магомед-Эминов М. Ш. Трансформация личности / М. Ш. Магомед-Эминов. – М. : Психологическая ассоциация, 1998. – 496 с.
10. Немов Р. С. Психология. Словарь-справочник. В 2 частях. Часть 1. / Р. С. Немов. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – С. 242.
11. Поляков А. О. Педагогічні умови мотивації професійного зростання студентів педагогічних університетів у процесі неперервної

освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. О. Поляков; Харків. нац. пед. ут-т. ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2008. – 19 с.

12. Сергеев Н. К. Профессиональное становление будущего учителя в условиях учебно-педагогического комплекса (мотивационный аспект) / Н. К. Сергеев, В. В. Арнаутов. – Волгоград : Перемена, 1997. – 205 с.

13. Ступникова А. Д. Формирование профессиональной мотивации будущего преподавателя на начальном этапе обучения в вузе: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А. Д. Ступникова. – Волгоград, 2005. – 22 с.

14. Ульяницкая Т. В. Ориентация будущего учителя начальных классов на саморазвитие педагогической компетенции: вопросы теории и практики : [монография] / Т. В. Ульяницкая. – Казань : Отечество, 2012. – 138 с.

15. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – СПб. : Питер; М. : Смысл, 2003. – 860 с.

16. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г. И. Щукина. – М. : Педагогика, 1988. – 205 с.

References

1. Asadulin, PM, Hamitov, JeSh & Hoziev, BC 2001, *Professionalnaja pedagogicheskaja podgotovka v perelomnye periody razvitiya obshchestva*, [Professional pedagogical training in the critical periods of society's development] Ufa, Kitap.

2. Bakshaeva, HA 1997, 'Razvitie poznatelnoj i professionalnoj motivacii studentov pedagogicheskogo vuza v kontekstnom obuchenii' [Development of cognitive and professional motivation of students of a pedagogical university in contextual training], Kand.psihol.n. abstract, Moskva.

3. Bondarevskaja, EV & Kulnevich, SV 1999, *Pedagogika: lichnost v gumanisticheskijh teorijah i sistemah vospitaniya*, [Pedagogy: Personality in Humanistic Theories and Education Systems] Uchitel, Rostov-na-Donu.

4. Buhteeva, EE & Kravec, OI 2013, 'Pedagogicheskie uslovija formirovaniya motivacii k professionalnoj dejatel'nosti' [Pedagogical conditions of the formation of motivation for professional activity], *Srednee professionalnoe obrazovanie*, no. 2, viewed 15 October 2018, <<http://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskie-usloviya-formirovaniya-motivatsii-k-professionalnoj-deyatelnosti>>.

5. Illin, YeP 2013, *Motyvatsiia i motyvy*, [Motivations and motives] Navchalna knyha – Bohdan, Ternopil.

6. Klimov, EA 2005, *Psihologija professionalnogo samoopredelenija*, [Psychology of professional self-determination] 2nd edn, Akademija, Moskva.

7. Klochko, VI & Kolomiets, AA 2012, *Formuvannia motyvatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti studentiv tekhnichnykh spetsialnostei*, [Formation of motivation of educational-cognitive activity of students of technical specialties] Vinnytskyi natsionalnyi tekhnichniy universytet, Vinnytsia.

8. Leontev, AN 2005, *Dejatel'nost. Soznanie. Lichnost, Smysl*, [Activity Consciousness. Personality] Moskva.

9. Magomed-Jeminov, MSh 1998, *Transformacija lichnosti*, [Personality transformation], Psihoanaliticheskaja asociacija, Moskva.

10. Nemov, RS 2003, *Psihologija. Slovar-spravocnik*, [Psychology. Dictionary reference] Part 1, VLADOS-PRESS, Moskva.

11. Poliakov, AO 2008, 'Pedagogicheskie umovy motyvatsii profesiinoho zrostantia studentiv pedahohichnykh universytetiv u protsesi nepererвної osvity' [Pedagogical minds of the motivations of professional development of pedagogical universities students in the process of uninterrupted education], Kand.ped.n. abstract, Kharkivskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody, Kharkiv.

12. Sergeev, NK & Arnautov, VV 1997, *Professionalnoe stanovlenie budushhego uchitelja v uslovijah uchebno-pedagogicheskogo kompleksa (motivacionnyj aspekt)*, [Professional development of the future teacher in the conditions of an educational and pedagogical complex (motivational aspect)] Peremena, Volgograd.

13. Stupnikova, AD 2005, 'Formirovanie professionalnoj motivacii budushhego prepodavatelja na nachalnom jetape obuchenija v vuze' [Formation of professional motivation of the future teacher at the initial stage of study at the university], Kand.ped.n. abstract, Volgograd.

14. Uljanickaja, TV 2012, *Orientacija budushhego uchitelja nachal'nyh klassov na samorazvitie pedagogicheskoi kompetencii: voprosy teorii i praktiki*, [Orientation of the future teacher of primary classes towards the self-development of pedagogical competence: theory and practice issues] Otechestvo, Kazan.

15. Hekhauzen, X 2003, *Motivacija i dejatel'nost*, [Motivation and activity] Piter, Smysl, Sankt-Peterburg, Moskva.

16. Shhukina, GI 1988, *Pedagogicheskie problemy formirovaniya poznatelnyh interesov uchashhishja*, [Pedagogical problems of the formation of students' cognitive interests] Pedagogika, Moskva.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2018р.